

האם וכיצד יכולה תוכנית התקשרו"ת לשפר ויסות עצמי ותכונות אופי אצל ילדים בגיל 3-5?

פרופ' יואל אליצור

פסיכופתולוגיה והתערבות, עובדות וחזון לאחר ארבע
שנות יישום ומחקר

ליאור סומך, דוקטורנט
תוצאות מחקר התקשרו"ת

המגמה לפסיכולוגיה חינוכית וקלינית של הילד
ביה"ס לחינוך, האוניברסיטה העברית

הגדרה ושכיחות

➤ בעיות התנהגות בילדות: הפרת כללים, התנגדות לסמכות, אי שקט, מוסחות, חוסר שיתוף פעולה, חיפוש תשומת לב, מריבות, התנגדות ותוקפנות .

➤ 10-15% מהילדים מגלים בעיות התנהגות בדרגה בינונית-חמורה. 5.5% בגיל 4-16: בעיות התנהגות שלא יפחתו עם הגיל.

➤ פניות אלו מהוות רוב בהפניות לשירותי בריאות הנפש

נתיב התפתחותי מילדות מוקדמת

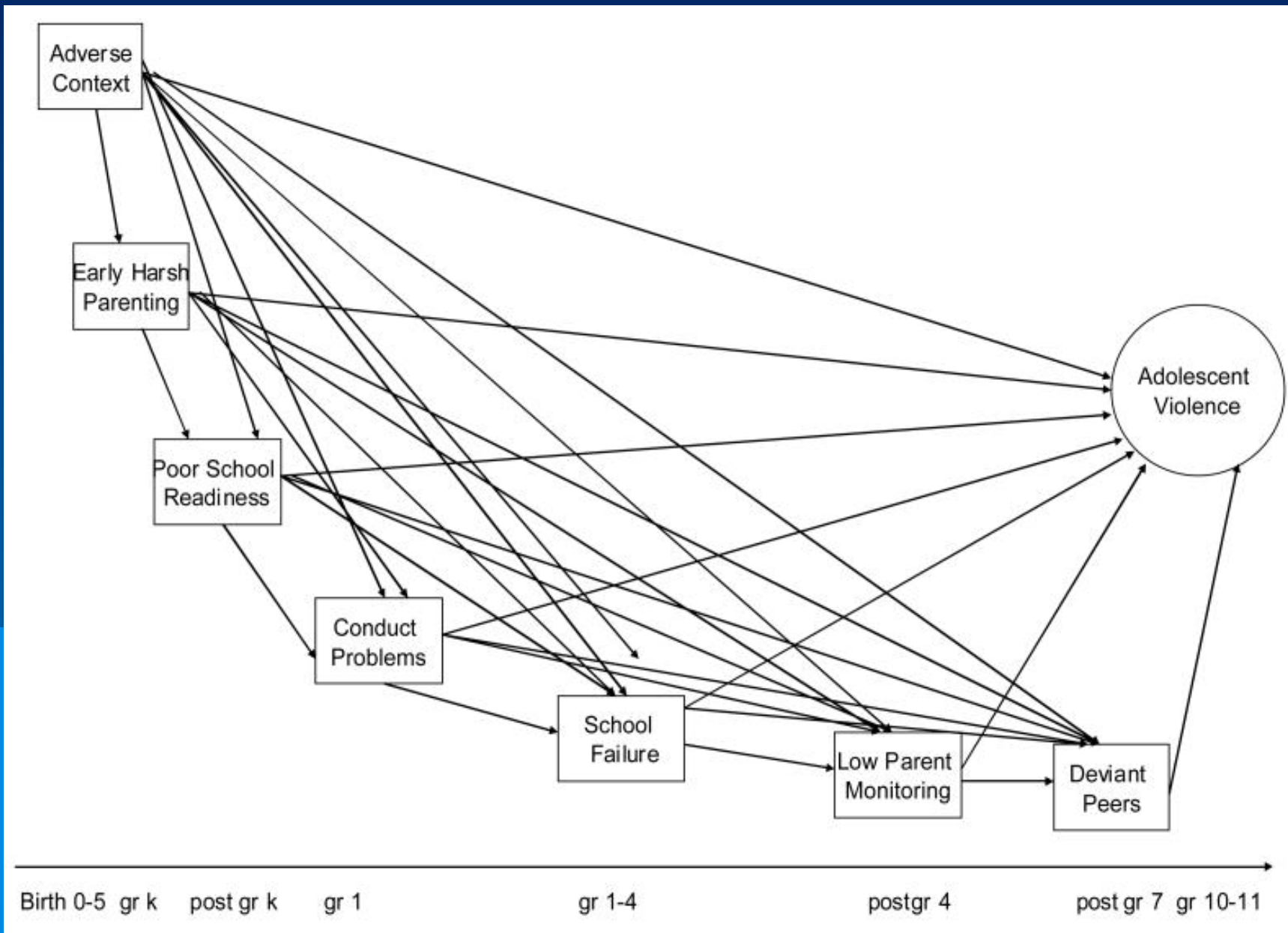
בעיות התנהגות בילדות המוקדמת מגלות מידה בינונית של יציבות. הן קשורות לסימפטומטולוגיה חמורה לאורך ההתפתחות כגון קשיי הסתגלות בבית הספר ונשירה ממסגרות חינוכיות, עבריינות, דחייה חברתית, דימוי עצמי נמוך והעדר הפנמה של נורמות פרו-חברתיות.

Early conduct problems can markedly compromise social and relationship functioning in adulthood, and have implications for both physical and mental health.

Rutter, M., Kim Cohen, J., & Maughan, B. (2006). Continuities and discontinuities in psychopathology between childhood and adult life. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(3-4), 276-295.

A dynamic cascade model of development of serious adolescent violence was tested through prospective inquiry with 754 children (50% male; 43% African American) from 27 schools at 4 geographic sites followed annually from kindergarten through Grade 11 (ages 5-18). Self, parent, teacher, peer, observer, and administrative reports provided data. Partial least squares analyses revealed a cascade of prediction and mediation: **An early social context of disadvantage predicts harsh-inconsistent parenting, which predicts social and cognitive deficits, which predicts conduct problem behavior, which predicts elementary school social and academic failure, which predicts parental withdrawal from supervision and monitoring, which predicts deviant peer associations, which ultimately predicts adolescent violence.** Findings suggest targets for in-depth inquiry and preventive intervention.

Testing an idealized dynamic cascade model of the development of serious violence in adolescence. Dodge KA, Greenberg MT, Malone PS; Conduct Problems Prevention Research Group. Child Dev. 2008 Nov-Dec;79(6):1907-27.

Hypothesized correlations among domains in the development of violence.

מסלול התפתחותי

בילדות בעיות התנהגות CP
בגיל היסודי הפרעת התנגדות-מרדנות ODD
בגיל ההתבגרות הפרעת התנהגות CD
בבגרות הפרעת אישיות אנטי-סוציאלית AP

הגורמים הסביבתיים - 6%

המשפחה היא הגורם הדומיננטי בגיל הצעיר שמשפיע על בעיות התנהגות. המשפחה היא גורם פרוקסימלי המתווך וממתן השפעה של גורמים סביבתיים.

➤ פסיכופתולוגיה הורית:

- דיכאון בקרב אימהות
- התנהגות אנטי-חברתית בקרב אבות
- שימוש בחומרים
- התעללות

➤ הפרעת התנהגות ושימוש בחומרים בקרב אחים

גורמים משפחתיים - המשך

קונפליקט זוגי: ➤

- מידת העוינות : אלימות מילולית ופיסית נתפסת
- מידת הפתרון של הקונפליקט
- מידת המיקוד בילד והפגיעה בהורים כצוות – co-parenting

הורות - יחסי הורים-ילדים: ➤

- סגנונות הוריים: עמדות כלליות כלפי גידול ילדים
- פרקטיקות הוריות: פרקטיקה הורית מענישה ולא עקבית לעומת פרקטיקה הורית חיובית

הגורמים הקונסטרוקציונליים - 12%

➤ קשיים בויסות עצמי (טמפרמנט)

➤ הפרעת קשב וריכוז

➤ אפקטיביות שלילית: נטיה לייחס כוונות עוינות ולהגיב בכעס

➤ קהות לב (Callousness-Unemotional traits): העדר אמפתיה, שטיחות רגשית, חוסר אכפתיות ורגישות לאחר

➤ אינטליגנציה ורבלית נמוכה וליקויים נוירו-קוגניטיביים

➤ חיפוש אחר ריגושים (Fearful Inhibitions

בעיות רגשיות מופנמות

- בניגוד לדעה הרווחת, אינן המנגנון הגורם להפרעת התנהגות
- קומורבידיות – מושפעות באופן מורכב על-ידי גורמי הסיכון (CU לעומת ADHD – תכונות שמעצימות/מפחיתות בעיות התנהגות)
- תוצאה של מסלול הפרעת התנהגות
- הגורם הרגשי משפיע על המסלול ההתפתחותי ויכול להחריף או להפחית הפרעת התנהגות עם הגיל

אינטראקציה גנטית-סביבתית (GxE)

השפעות הדדיות של גנטיקה, ביולוגיה וסביבה

➤ תורשה הורית משפיעה על גנטיקה וסביבה

➤ גנטיקה משפיעה על בחירת הסביבה

➤ גנטיקה מעצבת את הסביבה

➤ הסביבה משפיעה על "מתגים" גנטיים (גנים המווסתים סרוטונין ודופמין)

➤ הסביבה משפיעה על ההתפתחות המוחית

ניבוי של עבריינות: 40% לעומת 3%-6%-12%

Rutter, M. (1997). Nature-nurture integration: The example of antisocial behavior. *American Psychologist*, 52(4), 390-398.

האינטראקציה השכיחה: מעגל כוחני

Patterson's coercion theory

משמעת מענישה, בלתי עקבית ובלתי יעילה מגיל צעיר
מחזקת הפרעות התנהגות. מעגל של 4-6 שלבים:

- ההורה מבקש מהילד
- הילד מתעלם מבקשת ההורה או מסרב
- ההורה מגביר את עצמת הבקשה/דרישה ויכול לאיים
- הילד מגיב בהתנהגות אברסיבית: צעקות, טמפר טנטרום
- ההורה נסוג ומבטל את הבקשה
- הילד מפסיק את ההתנהגות האברסיבית

Patterson, G. R., DeBaryshe, B. D., & Ramsey, E. (1989). A developmental perspective on antisocial behavior. *American Psychologist*, 44, 329-335.

וידיו

Temper tantrum child

דרכי הטיפול

This review identified 16 evidence-based psychosocial treatments for child and adolescent disruptive behavior according to criteria set forth by the task force on promotion and dissemination of psychological procedures...

Our review provides support for both parent-training and child-training EBTs. Based on the preponderance of evidence to date, however, we recommend that clinicians consider parent training as the first line approach for young children.

Eyberg, S. M., Nelson, M. M., & Boggs, S. R. (2008). Evidence-Based Psychosocial Treatments for Children and Adolescents With Disruptive Behavior. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 37(1), 215-237.

**מאות מחקרים שבדקו צורות שונות של
טיפול לא מצאו תמיכה לטענה שטיפול
רגשי מתאים לבעיות התנהגות**

**16 תכניות הטיפול נתמכות ראיות
מיישמות תיאוריות של למידה חברתית,
התקשרות וגישה מערכתית-משפחתית**

טיפול רגשי

- מחקרי אורך מבוקרים בפסיכופתולוגיה הפתחותית הראו שבעיות רגשיות יכולות להחריף אך אינן הסיבה לבעיות התנהגות. כיוון ההשפעה הפוך: בעיות התנהגות -> בעיות רגשיות.
- טיפול רגשי ממוקד ילד משאיר את ההורים בתחושה של חוסר אונים ומצוקה שמוחרפת כאשר המטפל "הטוב" יוצר קשר חיובי עם הילד מול ההורה "הרע" שממשיך בהפעלת אמצעי משמעת לא יעילים.
- טיפול רגשי אינו מפעיל דרכי ההתערבות נתמכות ראיות ולכן בחלק מהמקרים יכול לעזור בגלל גורמים כלליים שקיימים בכל טיפול (קשר חיובי עם מטפל, אמפתיה, אפקט פלסבו, ציפיה חיובית), אך בחלק מהמקרים הוא לוקח משאבים יקרים, דוחה מתן התערבות יעילה, ויכול ללוות ילד שממשיך את מסלול ההידרדרות של מפלים התפתחותיים שמובילה להחרפת המצב ולהתגבשותה של הפרעת התנהגות.

בעיה של מדיניות:

קיימים בשדה תכניות התערבות ודרכי טיפול לא יעילים בעליל. מחקרים מבוקרים הראו ששביעות הרצון של מטפלים אינו מדד מספק: Allegiance effect

השוואת תוכניות התערבות עבור ילדים בבריטניה (Sure Start) הראתה יעילות קלינית וכלכלית של תוכנית מבוססת ראיות לילדים בני 3-5 עם בעיות התנהגות שיושמה בוילס (Incredible Years):

Good value for money for public spending

Edwards, R. T., Ceilleachair, A., Bywater, T., Hughes, D. A., & Hutchings, J. (2007). Parenting programme for parents of children at risk of developing conduct disorder: Cost effectiveness analysis. *British Medical Journal*, 334(7595), 682-685.

בהשוואה לתוכנית המצליחה, תוכנית שיושמה באנגליה נמצאה לא יעילה.

Hutchings, J., Gardner, F., Bywater, T., Daley, D., Whitaker, C., Jones, K., et al. (2007). Parenting intervention in Sure Start services for children at risk of developing conduct disorder: Pragmatic randomised controlled trial. *British Medical Journal*, 334(7595), 678-681.

ממחקר למדיניות: כיצד מגשרים על פני פער האיכות

קיים פער בין היכולת המוכחת להעניק טיפול איכותי ויעיל לבין הטיפול בשדה. הפער נמצא בארצות מערביות שונות שחקרו תוצאות של פסיכותרפיה וטיפול תרופתי בהפרעות נפשיות. מאות מחקרים חדשים (מתוך 1500 שפורסמו) הראו אפקט בינוני עד גדול שהחזיק מעמד במעקב של יותר מ-24 דרכי טיפול מבוססות ראיות. רובם הגדול של דרכי טיפול אלו אינו מיושם בשדה. סקירה של מחקרים שעסקו בטיפול כפי שהוא נעשה בפועל בקליניקות שונות בשדה חשפה תוצאות גרועות בהרבה ממה שניתן להשיג.

Weisz, J. R., Jensen, A. L., & McLeod, B. D. (2005) Development and Dissemination of Child and Adolescent Psychotherapies: Milestones, Methods, and a New Deployment-Focused Model. In E. D. Hibbs & P. S. Jensen (Eds.), *Psychosocial treatments for child and adolescent disorders: Empirically based strategies for clinical practice (2nd ed.)*. (pp. 9-39). Washington, DC: American Psychological Association.

Fidelity to EBT vs. Common elements approach

גמישות: התאמה לסביבה תרבותית וארגונית

גמישות: התאמה לקליינט

מחיר

הפעלת כוחות מקומיים

כיצד לשפר את איכות הטיפול בשדה?

הכשרת מטפלים בדרכי טיפול נתמך ראיות

בשנת 1994 החליטה מדינת הוואי להקים מערך שירותים מקיף בתחומי בריאות הנפש והחינוך לילדים ונוער. שנתיים לאחר מכן החלה לפעול קבוצת משימה שהגדירה דרכי טיפול נתמכות ראיות עבור כל אחת מהתסמונות המרכזיות.

Chorpita, B. F., Yim, L. M., Donkervoet, J. C., Arensdorf, A., Amundsen, M. J., McGee, C., et al. (2002). Toward large-scale implementation of empirically supported treatments for children: A review and observations by the Hawaii Empirical Basis to Services Task Force. *Clinical Psychology: Science & Practice*, 9(2), 165-190, 2002

הוגדרו המרכיבים של דרכי טיפול נתמך ראיות ודרכי הכשרה להטמעתם בשדה.

ילדים בני 5-17 שקבלו טיפול של שירותי בריאות הנפש הציבוריים נבדקו לפני ואחרי הרפורמה. בכל 8 תחומי התפקוד שנבדקו, ילדים שקבלו את הטיפול לאחר הרפורמה גילו שיפור רב יותר בהשוואה לתקופה הקודמת.

לאורך 4 שנות בדיקה, הטיפול הלך והתקצר בלי לאבד מיעילותו בשיעור שנע בין 40% ל-60%.

Daleiden, E. L., Chorpita, B. F., Donkervoet, C., Arensdorf, A. M., Brogan, M., & Hamilton, J. D. (2006). Getting Better at Getting Them Better: Health Outcomes and Evidence-Based Practice Within a System of Care. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 45(6), 749-756.

Mapping Evidence-Based Treatments for Children and Adolescents: Application of the Distillation and Matching Model to 615 Treatments From 322 Randomized Trials

Chorpita, B. F., & Daleiden, E. L. (2009). *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 77*, 566-579.

A meta-analytic review of components associated with parent training program effectiveness

Kaminski, J. W., Valle, L. A., Filene, J. H., & Boyle, C. L. (2008). *Journal of Abnormal Child Psychology, 36*(4), 567-589.

תוכנית התקשרו"ת

הורות תומכת

קשר ותקווה

התכנית מתמקדת בשיפור מיומנויות של הורים לילדים המגלים קשיים בויסות עצמי.

ההתמקדות הראשונית הייתה בגני טרום-חובה. בשנתיים האחרונות התוכנית הורחבה לגני חובה.

העבודה נעשית באמצעות קבוצות הורים של 10-14 משתתפים הנפגשות 12-14 פגישות לאורך השנה. רב הקבוצות היו מורכבות מזוגות הורים.

התאמה לתרבות ולמקום: חרדים (קבוצות נפרדות), אמהות חד-הוריות, גני חינוך מיוחד.

מרכיבים נתמכים אמפירית

1. מיומנויות לטיפוח ושיקום קשר חיובי הורה-ילד: הבניית זמן לפעילות חיובית הורה-ילד, הכשרת ההורים במשחק מונחה-ילד, והפחתת אינטראקציות שליליות כגון ביקורת והטפת מוסר.

מרכיבים נתמכים אמפירית

1. מיומנויות לטיפול ושיקום קשר חיובי הורה-ילד: הבניית זמן לפעילות חיובית הורה-ילד, הכשרת ההורים במשחק מונחה-ילד, והפחתת אינטראקציות שליליות כגון ביקורת והטפת מוסר.

2. מיומנויות תקשורת: תשומת לב ועידוד להתנהגות חיובית, דרכים יעילות למתן שבח ומשוב חיובי לעומת קומפלימנטים, התעלמות והסחת הדעת.

מרכיבים נתמכים אמפירית

1. מיומנויות לטיפול ושיקום קשר חיובי הורה-ילד: הבניית זמן לפעילות חיובית הורה-ילד, הכשרת ההורים במשחק מונחה-ילד, והפחתת אינטראקציות שליליות כגון ביקורת והטפת מוסר.
2. מיומנויות תקשורת: תשומת לב ועידוד להתנהגות חיובית, דרכים יעילות למתן שבח ומשוב חיובי לעומת קומפלמנטים, התעלמות והסחת הדעת.
3. מיומנויות ליצירת סביבה/אווירה המעודדת שיתוף פעולה ושינוי התנהגותי: הגדרת מטרה חיובית מעשית, תגמולים, הפחתת ענישה ותשומת תשומת לב להתנהגות שלילית, תוצאות טבעיות והגיוניות, השקעה והתמדה, עקביות.

מרכיבים נתמכים אמפירית

1. מיומנויות לטיפול ושיקום קשר חיובי הורה-ילד: הבניית זמן לפעילות חיובית הורה-ילד, הכשרת ההורים במשחק מונחה-ילד, והפחתת אינטראקציות שליליות כגון ביקורת והטפת מוסר.
2. מיומנויות תקשורת: תשומת לב ועידוד להתנהגות חיובית, דרכים יעילות למתן שבח ומשוב חיובי לעומת קומפלמנטים, התעלמות והסחת הדעת.
3. מיומנויות ליצירת סביבה/אווירה המעודדת שיתוף פעולה ושינוי התנהגותי: הגדרת מטרה חיובית מעשית, תגמולים, הפחתת ענישה ותשומת תשומת לב להתנהגות שלילית, תוצאות טבעיות והגיוניות, השקעה והתמדה, עקביות.
4. מיומנויות ויסות עצמי של ההורה: זיהוי כפתורי ההפעלה והרגעה עצמית (הרפיה והדמיה), חיזוק היכולת להשהות תגובה והיכרות עם דפוסים רב-דוריים.

מרכיבים נתמכים אמפירית

1. מיומנויות לטיפול ושיקום קשר חיובי הורה-ילד: הבניית זמן לפעילות חיובית הורה-ילד, הכשרת ההורים במשחק מונחה-ילד, והפחתת אינטראקציות שליליות כגון ביקורת והטפת מוסר.
2. מיומנויות תקשורת: תשומת לב ועידוד להתנהגות חיובית, דרכים יעילות למתן שבח ומשוב חיובי לעומת קומפלמנטים, התעלמות והסחת הדעת.
3. מיומנויות ליצירת סביבה/אווירה המעודדת שיתוף פעולה ושינוי התנהגותי: הגדרת מטרה חיובית מעשית, תגמולים, הפחתת ענישה ותשומת תשומת לב להתנהגות שלילית, תוצאות טבעיות והגיוניות, השקעה והתמדה, עקביות.
4. מיומנויות ויסות עצמי של ההורה: זיהוי כפתורי ההפעלה והרגעה עצמית (הרפיה והדמיה), חיזוק היכולת להשהות תגובה והיכרות עם דפוסים רב-דוריים.
5. מיומנויות הפעלת משמעת: הצבת גבולות ברורים מול הילד, הפעלת כלים של משמעת מטיבה ולא אלימה (פסק זמן) ופתרון בעיות.

מרכיבים נתמכים אמפירית

1. מיומנויות לטיפול ושיקום קשר חיובי הורה-ילד: הבניית זמן לפעילות חיובית הורה-ילד, הכשרת ההורים במשחק מונחה-ילד, והפחתת אינטראקציות שליליות כגון ביקורת והטפת מוסר.
2. מיומנויות תקשורת: תשומת לב ועידוד להתנהגות חיובית, דרכים יעילות למתן שבח ומשוב חיובי לעומת קומפלמנטים, התעלמות והסחת הדעת.
3. מיומנויות ליצירת סביבה/אווירה המעודדת שיתוף פעולה ושינוי התנהגותי: הגדרת מטרה חיובית מעשית, תגמולים, הפחתת ענישה ותשומת תשומת לב להתנהגות שלילית, תוצאות טבעיות והגיוניות, השקעה והתמדה, עקביות.
4. מיומנויות ויסות עצמי של ההורה: זיהוי כפתורי ההפעלה והרגעה עצמית (הרפיה והדמיה), חיזוק היכולת להשהות תגובה והיכרות עם דפוסי רב-דוריים.
5. מיומנויות הפעלת משמעת: הצבת גבולות ברורים מול הילד, הפעלת כלים של משמעת מטיבה ולא אלימה (פסק זמן) ופתרון בעיות.
6. מיומנויות שיתוף פעולה ותקשורת בין ההורים: הקשבה, פיתרון מחלוקות, גיבוש חזון מוסכם והתמודדות משותפת.

מרכיבים נתמכים אמפירית

1. מיומנויות לטיפולוח ושיקום קשר חיובי הורה-ילד: הבניית זמן לפעילות חיובית הורה-ילד, הכשרת ההורים במשחק מונחה-ילד, והפחתת אינטראקציות שליליות כגון ביקורת והטפת מוסר.
2. מיומנויות תקשורת: תשומת לב ועידוד להתנהגות חיובית, דרכים יעילות למתן שבח ומשוב חיובי לעומת קומפלמנטים, התעלמות והסחת הדעת.
3. מיומנויות ליצירת סביבה/אווירה המעודדת שיתוף פעולה ושינוי התנהגותי: הגדרת מטרה חיובית מעשית, תגמולים, הפחתת ענישה ותשומת תשומת לב להתנהגות שלילית, תוצאות טבעיות והגיוניות, השקעה והתמדה, עקביות.
4. מיומנויות ויסות עצמי של ההורה: זיהוי כפתורי ההפעלה והרגעה עצמית (הרפיה והדמיה), חיזוק היכולת להשהות תגובה והיכרות עם דפוסי רב-דוריים.
5. מיומנויות הפעלת משמעת: הצבת גבולות ברורים מול הילד, הפעלת כלים של משמעת מטיבה ולא אלימה (פסק זמן) ופתרון בעיות.
6. מיומנויות שיתוף פעולה ותקשורת בין ההורים: הקשבה, פיתרון מחלוקות, גיבוש חזון מוסכם והתמודדות משותפת.
7. מיומנויות שיתוף פעולה ועבודת צוות עם הגננת להפעלת כלים של שינוי התנהגותי

**מיומנויות
הפעלת
משמעת**

**מיומנויות ויסות
עצמי של ההורה**

**מיומנויות ליצירת
סביבה/אווירה המעודדת שיתוף
פעולה ושינוי התנהגותי**

**מיומנויות
שיתוף פעולה
ותקשורת בין
ההורים**

מיומנויות תקשורת

מיומנויות לטיפוח קשר חיובי

אסטרטגיה נתמכת אמפירית

1. השתתפות האבות בקבוצות הורים – תנאי מקדים.

אסטרטגיה נתמכת אמפירית

1. השתתפות האבות בקבוצות הורים – תנאי מקדים.
2. למידה התנסותית של מיומנויות: הדגמות באמצעות משחק של המנחים, הפעלת המשתתפים במשחקי תפקיד, שיעורי בית ומעקב אחר ביצוע שיעורי הבית כדי לשפר מיומנויות.

אסטרטגיה נתמכת אמפירית

1. השתתפות האבות בקבוצות הורים – תנאי מקדים.
2. למידה התנסותית של מיומנויות: הדגמות באמצעות משחק של המנחים, הפעלת המשתתפים במשחקי תפקיד, שיעורי בית ומעקב אחר ביצוע שיעורי הבית כדי לשפר מיומנויות.
3. עבודה דו-שלבית בשיטת הפירמידה:
התמקדות ראשונית בבסיס הרחב של קשר חיובי עם הילד, תשומת לב להתנהגות חיובית והתעלמות מהתנהגות שלילית לפני שעוברים לתרגול דרכי משמעת.

אסטרטגיה נתמכת אמפירית

1. השתתפות האבות בקבוצות הורים – תנאי מקדים.
2. למידה התנסותית של מיומנויות: הדגמות באמצעות משחק של המנחים, הפעלת המשתתפים במשחקי תפקיד, שיעורי בית ומעקב אחר ביצוע שיעורי הבית כדי לשפר מיומנויות.
3. עבודה דו-שלבית בשיטת הפירמידה: התמקדות ראשונית בבסיס הרחב של קשר חיובי עם הילד, תשומת לב להתנהגות חיובית והתעלמות מהתנהגות שלילית לפני שעוברים לתרגול דרכי משמעת.
4. עבודה עם ההורים כסוכני שינוי והתמקדות מעשית וחיובית על פיתוח יכולות כדי לעזור לילד (לעומת עבודה טיפולית הממוקדת בחולשות ובפתולוגיה שלהם): ההורים רוכשים כלים העוזרים לשינוי התנהגותם מול הילד ולשיתוף פעולה ביניהם כדי לשנות את התנהגות הילד.

וידאו

Hitashrut Video_Dominating father play

אריסטו

עברית: ד"ר שרה הלפרין

פואטיקה

תפקיד המשורר
הוא לספר
לא את העבודות
אלא את סוג הדברים
שעשויים לקרות.

מחקר התקשרו'ת

Randomly controlled intervention design

מחקר אורך הכולל מרכיב של התערבות מוקדמת עם הורים לילדי גן בגילאי 3-5 הנמצאים בסיכון להתפתחות של בעיות התנהגות.

• אפקטיביות

• מנגנוני שינוי

מטרות המחקר

- הערכת האפקטיביות של תוכנית התקשרו"ת בתנאים של סביבה אמיתית לעומת תנאי מעבדה (Efficacy).
- זיהוי נתיבים התפתחותיים המובילים לשינוי בעיות התנהגות ומשתני טמפרמנט/תכונה של הילד באמצעות בדיקת תיווך. בדיקת תיווך במערך התערבותי תורמת לזיהוי מנגנוני סיכון/שינוי (לעומת גורמי סיכון)
- התערבות -> שינוי בהורים -> שינוי בילדים

שיטה

- **Randomized controlled trial-RCT**: מערך מבוקר של חלוקה אקראית של הנבדקים לקבוצת הניסוי או לקבוצת הביקורת במטרה לאפשר השוואה בין שתי קבוצות בעלות אפיונים דומים.
- **קריטריונים להכללה**: (1) ילדים בגילאי 3-5; (2) הסיבה המרכזית להפניה היא קשיים בוויסות עצמי-התנהגותי; (3) ללא נכות פיזית, עיכוב התפתחותי ניכר, או חשד לפיגור שכלי; (4) השתתפות סדירה של שני ההורים או הורה ומבוגר שמקיים קשר משמעותי עם הילד במקרה של משפחות חד-הוריות.
- **209 משפחות חולקו אקראית לשתי קבוצות מחקר: 140 לקבוצת הניסוי (קבוצות ההכשרה להורים) ו-69 לקבוצת התמיכה המינימאלית (קבוצת ביקורת שהייתה זכאית לקבל שני מפגשי ייעוץ פרטניים או השתתפות בשתי הרצאות ממנחי התקשרו"ת).**

משתני המחקר

משתני ילד

• בעיות התנהגות

• **Effortful control** עצמי

• **Callous-Unemotional traits** – אמפתיה לב

משתני הורים

• תחושת מסוגלות הורית (מצוקה, חוסר ישע, תחושת קומפטנטיות)

• הורות שלילית ולא עקבית **negative/inconsistent**

• איכות היחסים בין ההורים

מאפיינים מרכזיים של ילדי המחקר:

1. 163 בנים ו-46 בנות בגילאי 32-64 חודשים לפני תחילת ההתערבות (ממוצע = 48.63, סטיית תקן = 7.20), 86% הגיעו ממשפחות עם שני הורים ביולוגים בבית.
2. בהתבסס על נורמות ישראליות, שפותחו במסגרת המחקר, 84.4% מהילדים היו בטווח הקליני (אחוזון 80 ומעלה) של בעיות התנהגות.

מאפיינים מרכזיים של ההורים:

1. טווח גילאים: אימהות בגילאי 21-50 (ממוצע = 33.46, סטיית תקן = 4.76). אבות בגילאי 23-60 (ממוצע = 36.48, סטיית תקן = 5.99).
2. 78% ילידי הארץ, 19% משתייכים למגזר החרדי.
3. הכנסה: 16% מהמשפחות בעלי הכנסה חודשית נמוכה מאד עד נמוכה.
4. השכלה: תיכונית (55.5% אבות, 49.3% אימהות), תואר ראשון (14.8% אבות, 26.3% אימהות), תארים מתקדמים (18.7% אבות, 17.2% אימהות).
5. תעסוקה: 89% מהאימהות ו-94% מהאבות מועסקים.

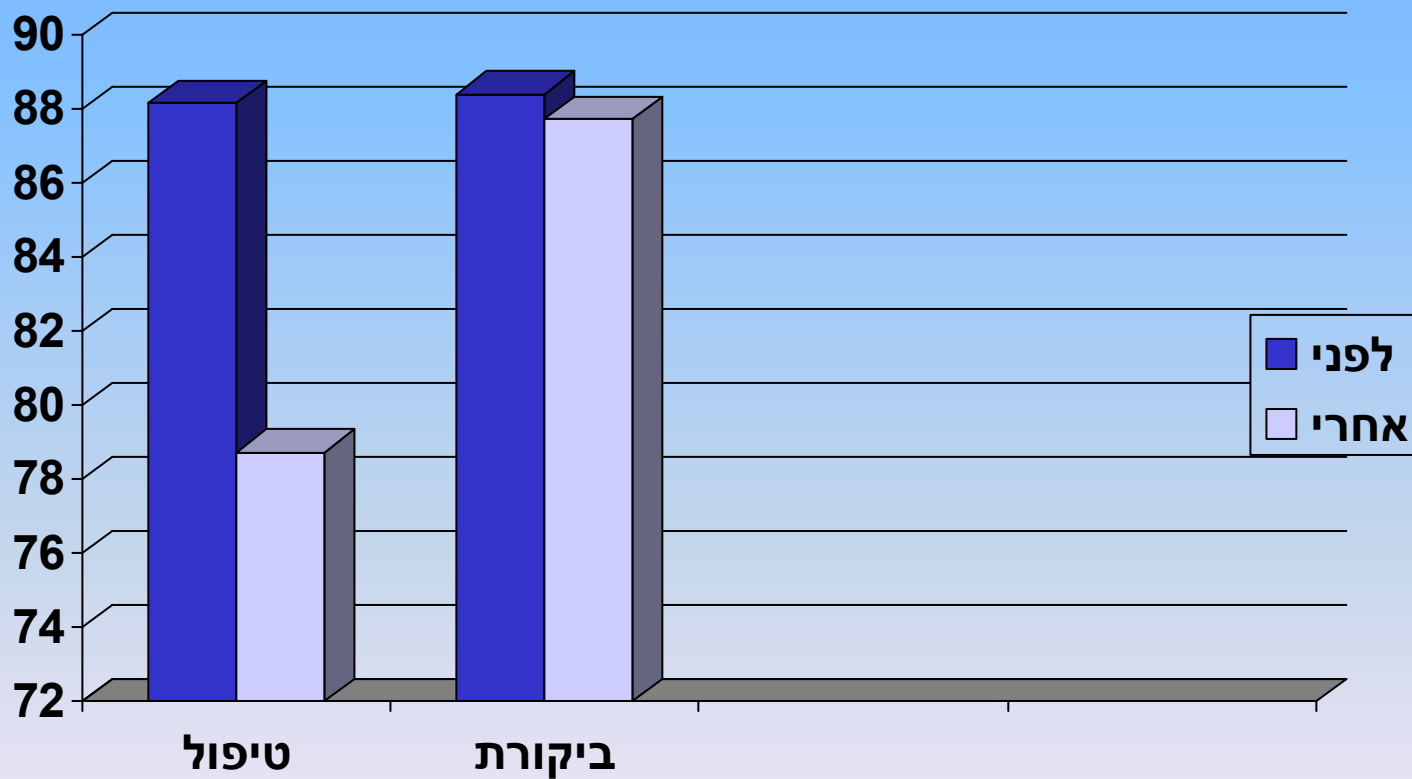
אקוויוולנטיות של קבוצת הניסוי וקבוצת הביקורת

לא נמצאו הבדלים מובהקים בין
קבוצות המחקר לפני תחילת ההתערבות
במשתנים הדמוגרפיים המרכזיים
ובמשתני המחקר.

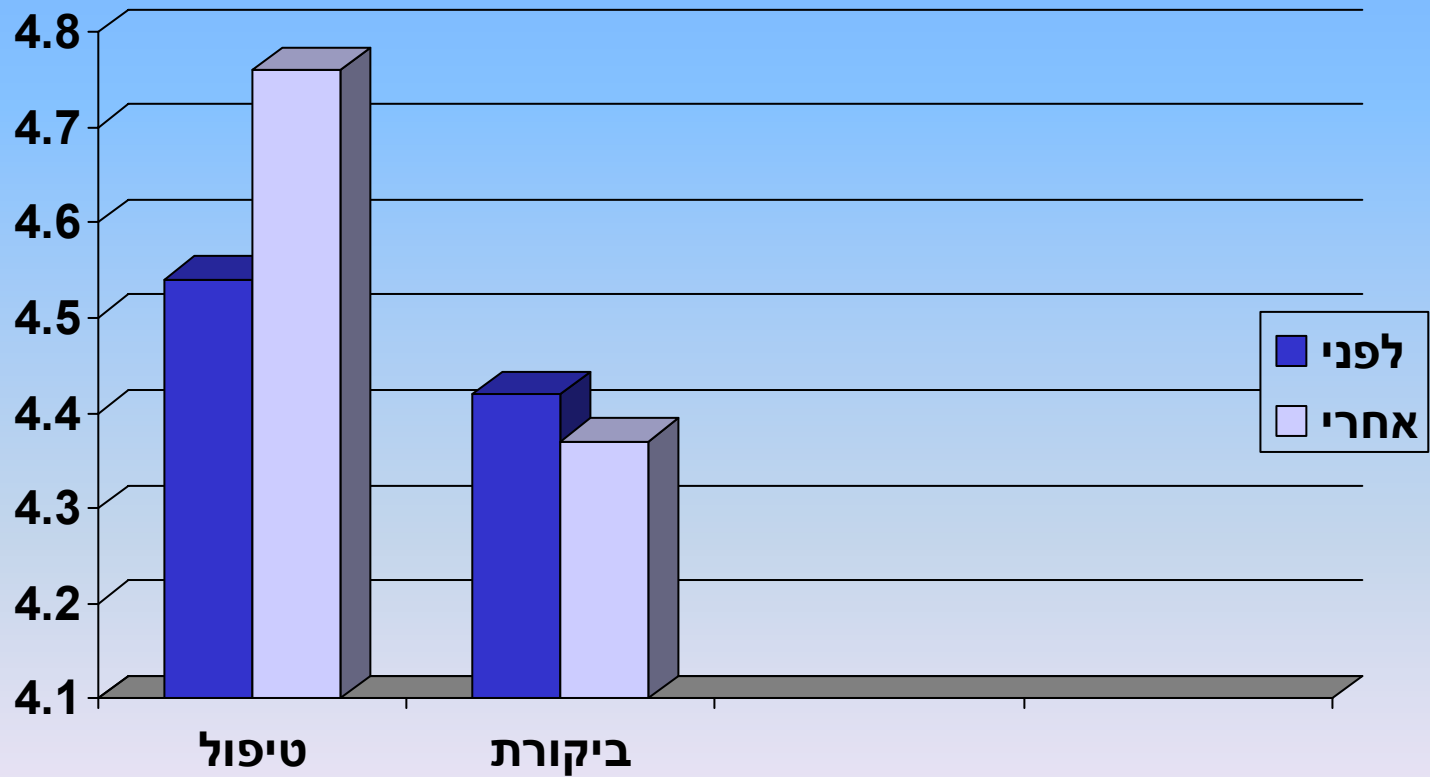
תוצאות: אפקטים קצרי-טווח

1. משתני ילד: שיפור מובהק בבעיות התנהגות, בקהות-לב ובוויסות עצמי בקרב הורי התקשרו"ת לעומת קבוצת הקונטרול.
2. משתני הורים: שיפור מובהק בתחושת המסוגלות של ההורים, בהורות שלילית/לא עקבית וביחסים בין ההורים בקרב הורי התקשרו"ת לעומת קבוצת הקונטרול.

שינוי בעיות התנהגות

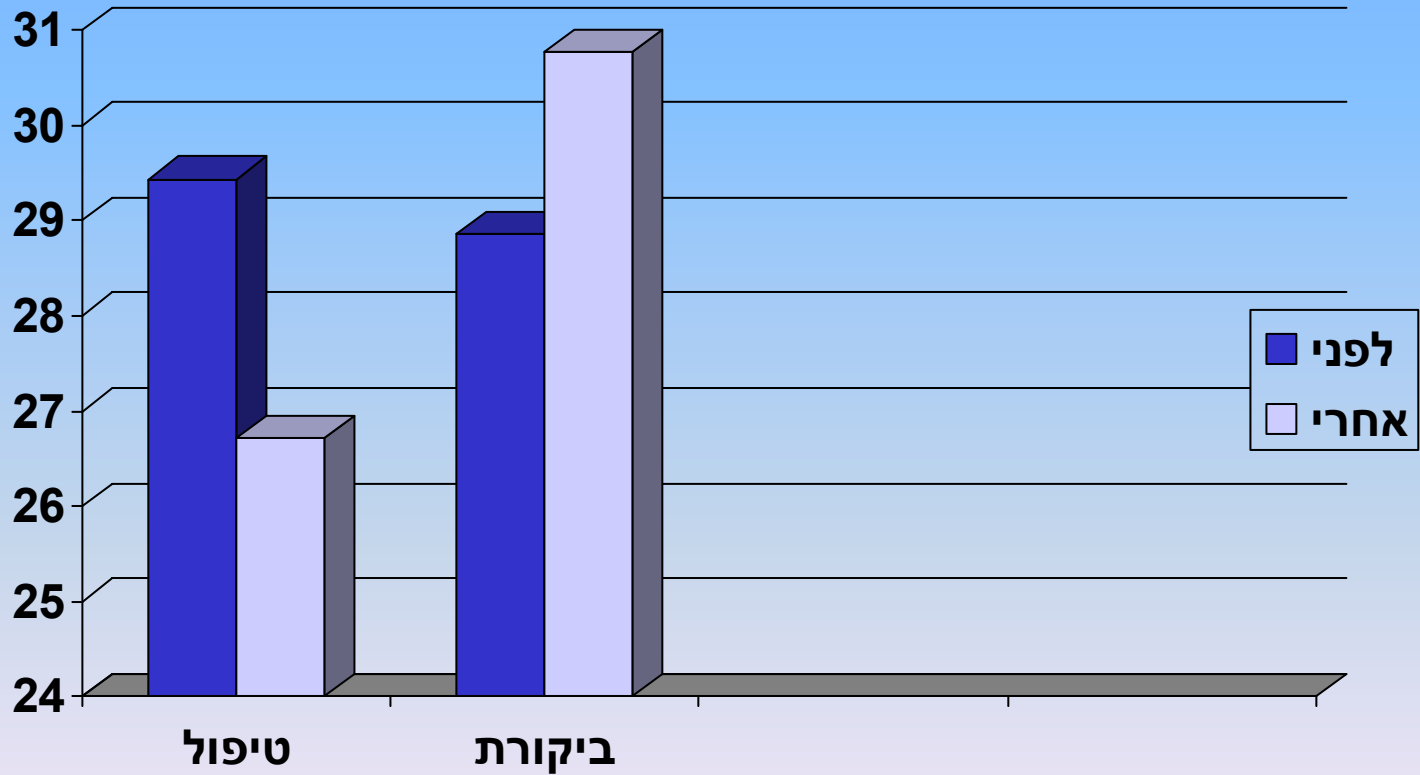

שינוי ויסות עצמי

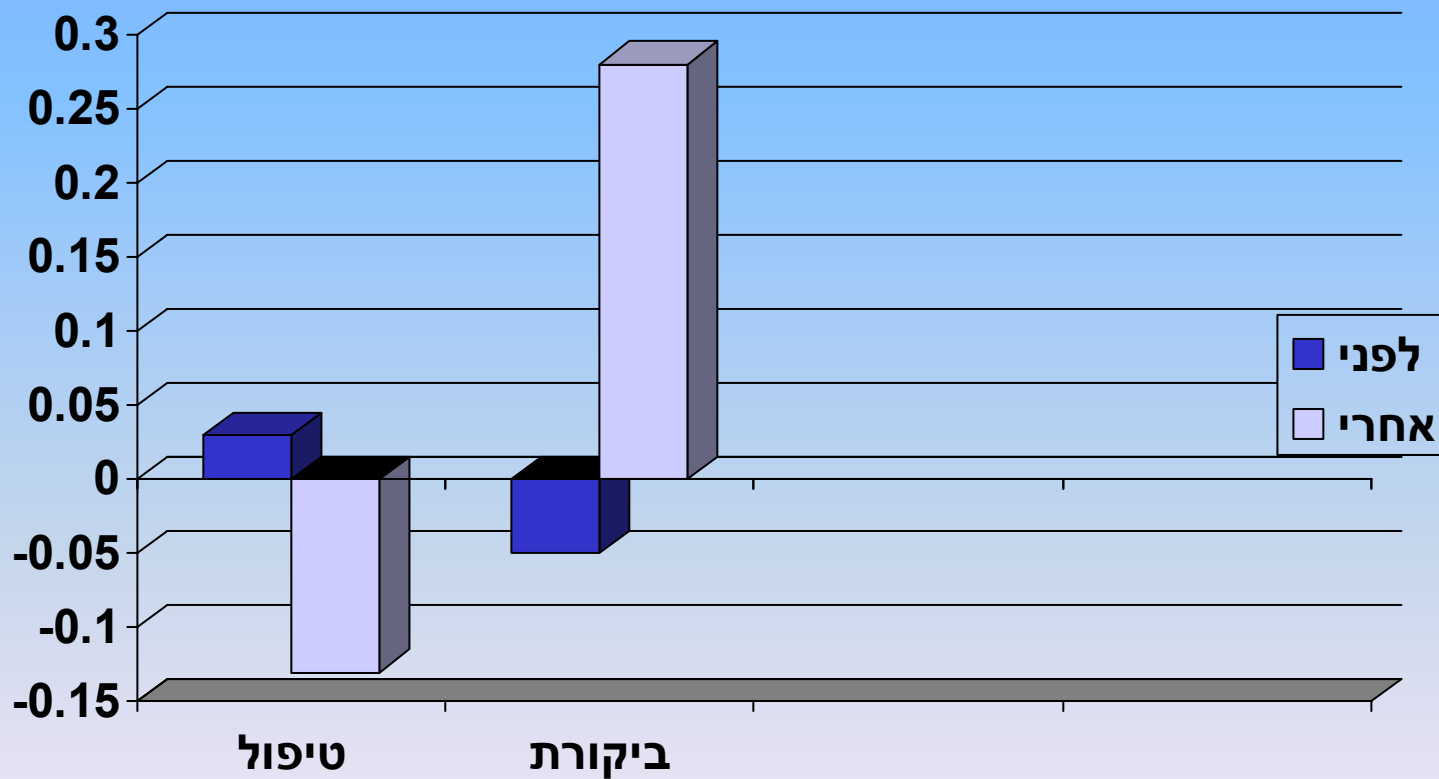

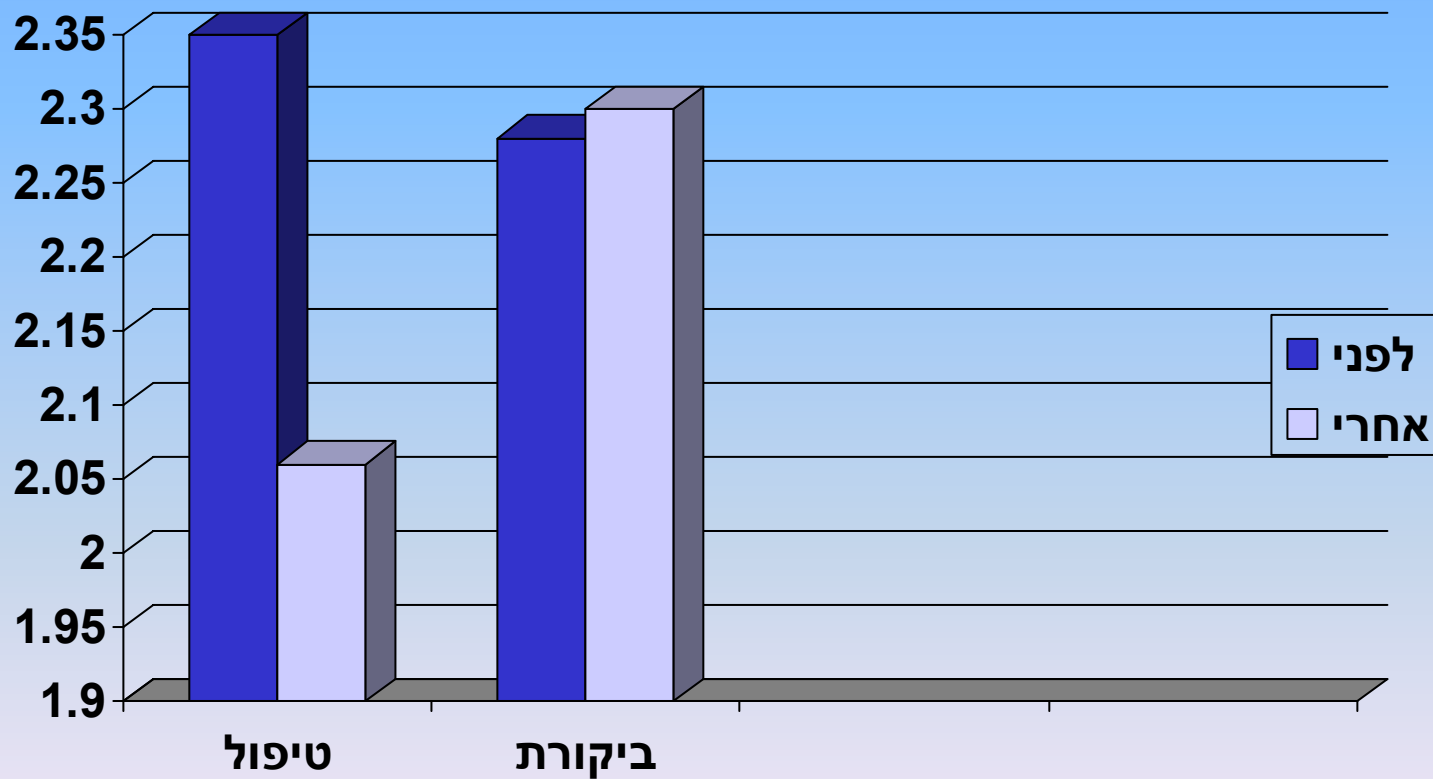
שינוי קהות-לב

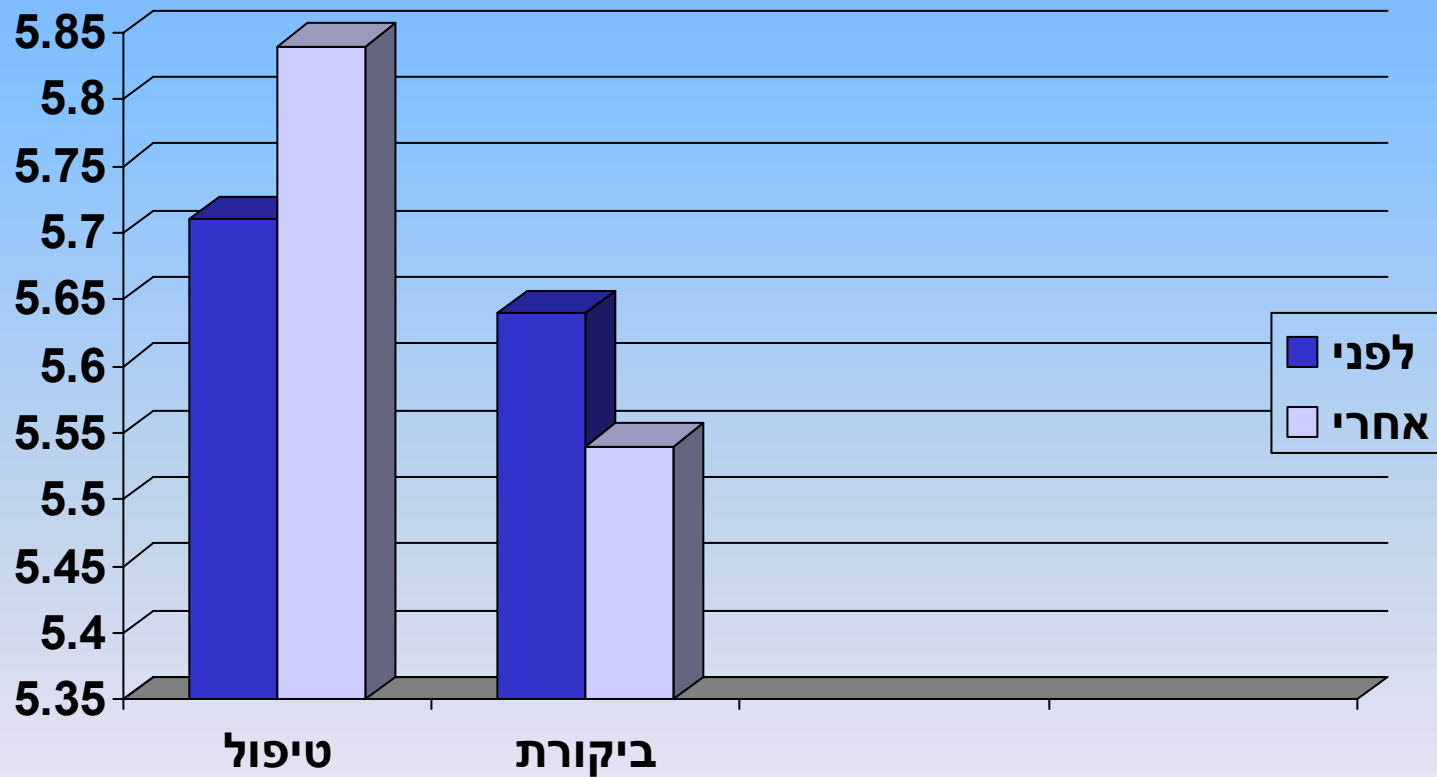
שינוי תחושת המצוקה הורית

שינוי הורות שלילית/לא עקבית

שינוי איכות היחסים בין ההורים

תוצאות: אפקטים במעקב של שנה

1. ירידה מובהקת בבעיות התנהגות של הילדים
לא רק מנקודת ההתחלה אלא גם מסיום
התכנית בקרב הורי התקשרו"ת לעומת
קבוצת הקונטרול.

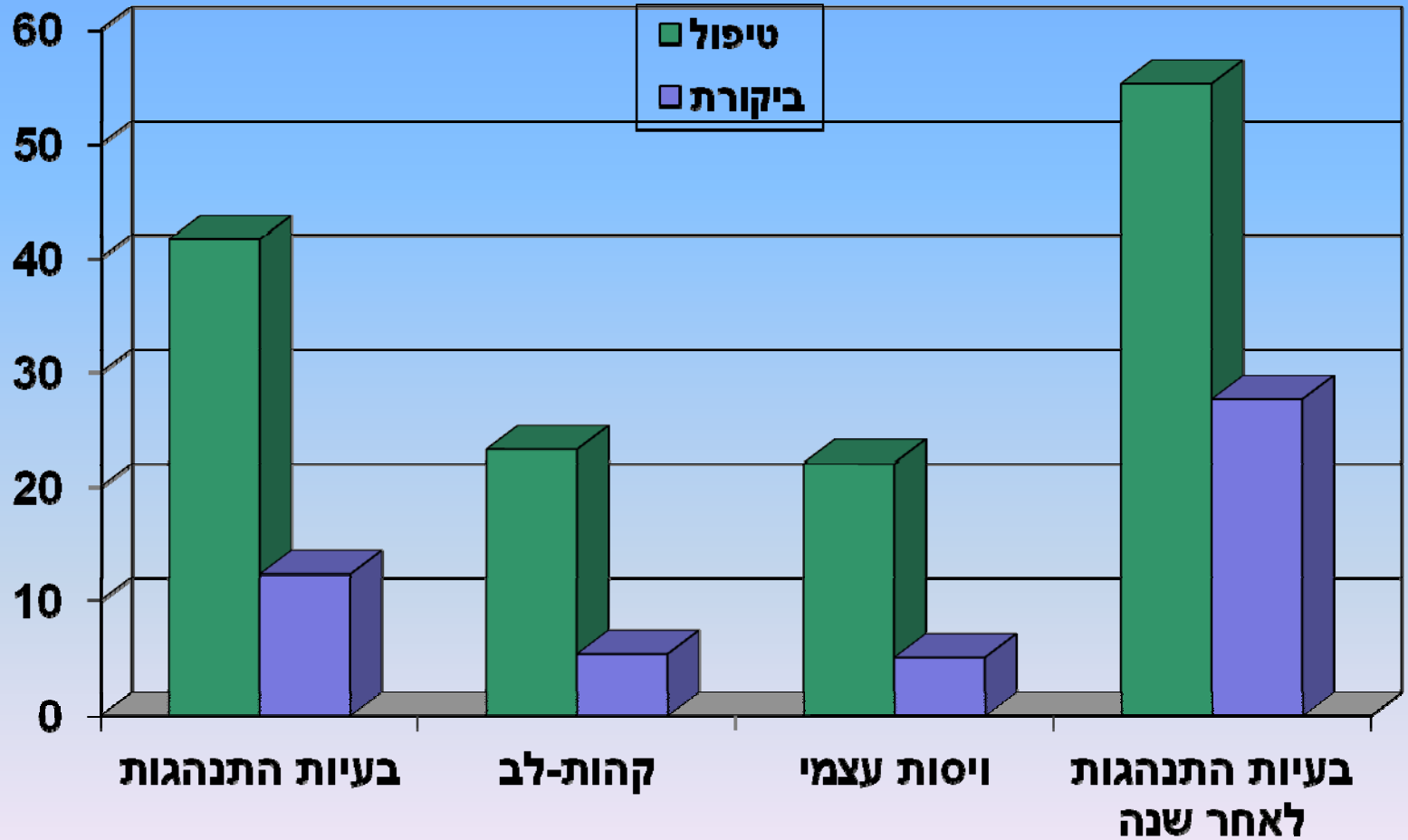
2. שימור השיפור במשתני הטמפרמנט/תכונה
(קהות-לב וויסות עצמי) במעקב לאחר שנה.

מובהקות קלינית

במחקרי התערבות נמדד גם שינוי מובהק קלינית בנוסף לשינוי מובהק סטטיסטית. זאת מאחר ובקבוצת מחקר גדולה גם שינוי קטן בממוצע הציונים יכול להיות מובהק סטטיסטית, וזאת גם כאשר רב הילדים אינם עוברים שינוי משמעותי מבחינה מעשית/קלינית.

מובהקות קלינית נבדקת לפי שכיחות הילדים שעברו שינוי משמעותי קליני – ממיקום בטוח הדיספונקציונלי של הסולם למיקום הנמצא בטוח של אוכלוסיה מתפקדת לא-קלינית, או לפי שיעור הילדים שעברו שינוי בסדר גודל משמעותי, כלומר שינוי שאינו מקרי.

אחוזי השיפור הקליני

מסלולים התפתחותיים של שינוי

התערבות -> שינוי בהורים -> שינוי בילדים

נבדק תיווך באמצעות שינוי של שני משתני הורים:

(1) קומפטיבות הורית

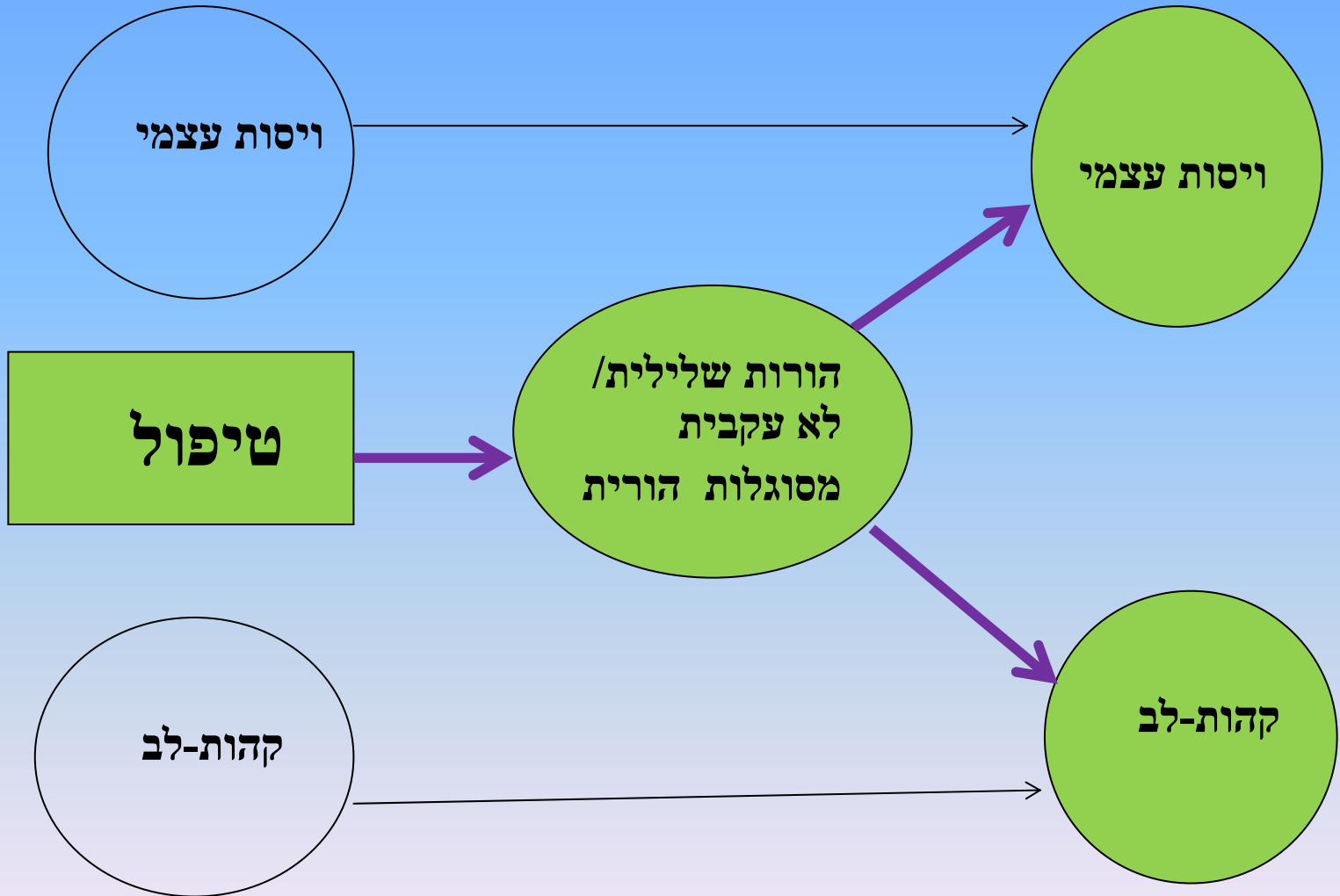
(2) הורות שלילית/לא עקבית.

משתני התוצאה: שינוי בבעיות התנהגות ובמשתנים של ויסות עצמי וקהות לב.

לפני-התערבות

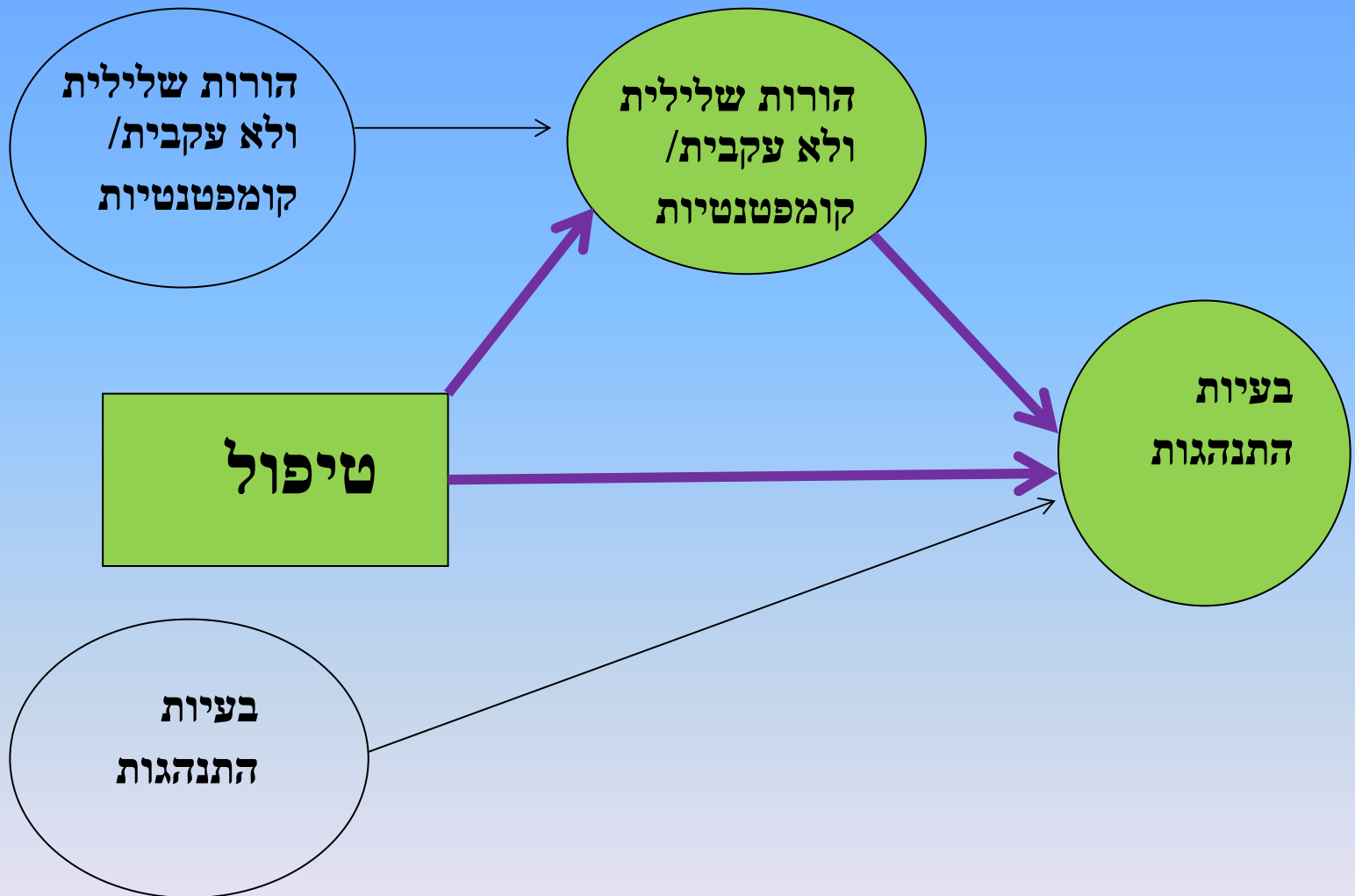
אחרי-התערבות

לפני-התערבות

אחרי-התערבות

אחרי-שנה

תודה על ההקשבה!